стандартами та інтеграцією цифрових інструментів у практичну діяльність судових експертів.

**Література:**

1. Ковальов К. М., Коваленко В. В. Методика технічної експертизи відбитків печаток та штампів. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2008. 19 с.
2. Sharma S., Garg D., Chophi R., Singh R. On the spectroscopic investigation of stamp inks using ATR-FTIR and chemometrics: Application in forensic document examination. Forensic Chemistry. 2021. Vol. 26. P. 100377. DOI: 10.1016/j.forc.2021.100377.
3. Бірюков В. В., Коваленко В. В., Бірюкова Т. П., Ковальов К. М. Криміналістичне документознавство : практ. посіб. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2007. 332 с.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-6

## ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ВІДВОДУ КОЛЕГІЄЮ ЩОДО СЕБЕ

**Боровик Андрій Володимирович**
*доктор юридичних наук, професор, відмінник освіти України,*
*віце-президент з наукової роботи,*
*Науково-дослідний інститут публічного права*
*м. Київ, Україна*

За чинним КПК України існує суттєва відмінність між одноособовим і колегіальним розглядом справи. Якщо кримінальне провадження розглядає один суддя і йому заявлено відвід, питання про цей відвід вирішує інший суддя того самого суду, визначений у порядку, встановленому КПК. Натомість коли справа розглядається колегіально, відвід одному, кільком або всім суддям розглядає цей самий склад суду. Це прямо передбачено статтею 81 КПК України [1].

У цьому і полягає специфічна процесуальна проблема. При одноособовому розгляді законодавець фактично виходить із того, що суддя не повинен сам оцінювати обґрунтованість сумнівів щодо власної неупередженості. Тому таку оцінку здійснює інший суддя. При колегіальному розгляді логіка змінюється: ті самі судді, щодо яких сторона ставить питання про наявність обставин, що викликають сумнів у їхній неупередженості, беруть участь у вирішенні питання про те, чи є сумніви щодо них обґрунтованими.

Особливо гостро проблема проявляється, коли відвід заявлено всій колегії. Наприклад, справа розглядається трьома суддями. Сторона наводить конкретні факти щодо поведінки всіх трьох суддів і стверджує, що ці факти створюють об'єктивний сумнів у безсторонності складу суду. Однак питання про достатність цих фактів для відводу вирішують саме ці три судді.

Виникає своєрідне поєднання об'єкта процесуальної перевірки та суб'єкта, який здійснює цю перевірку.

Саме тут проблема виходить за межі суто формального застосування статті 81 КПК України.

Адже стаття 75 КПК передбачає як самостійну підставу для відводу наявність інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості судді [1]. Отже, інститут відводу спрямований не лише на усунення доведено упередженого судді. Він повинен забезпечувати довіру до об'єктивної безсторонності суду.

Чому це особливо важливо з позиції ЄСПЛ. Європейський суд з прав людини розглядає безсторонність у двох аспектах: суб'єктивному та об'єктивному.

У справі «Олександр Волков проти України» ЄСПЛ сформулював об'єктивний критерій таким чином: необхідно встановити, чи забезпечував сам суд, зокрема його склад, достатні гарантії для виключення будь-якого обґрунтованого сумніву щодо його безсторонності [3].

Аналогічний стандарт ЄСПЛ застосував у справі «Михайлова проти України»: крім поведінки конкретного судді, необхідно встановлювати, чи існують переконливі факти, здатні викликати сумнів у його безсторонності [4].

Особливо важливо, що для колегіального складу суду об'єктивний підхід передбачає встановлення того, чи існують факти, які незалежно від особистого ставлення окремого судді дозволяють поставити під сумнів безсторонність усього складу суду.

Тому юридична проблема може бути сформульована так: Кримінальний процесуальний закон створює різний рівень зовнішнього процесуального контролю залежно від кількісного складу суду. При одноособовому розгляді обґрунтованість сумнівів щодо неупередженості судді оцінює інший суддя. При колегіальному розгляді аналогічні сумніви щодо одного, кількох або навіть усіх членів колегії оцінюються тим самим складом суду. У разі заявлення відводу всьому складу суду особи, щодо безсторонності яких виник процесуальний спір, одночасно беруть участь у вирішенні цього спору.

Це не означає автоматично, що стаття 81 КПК суперечить Конвенції або що кожна відмова такої колегії у відводі незаконна. Це важлива межа для реальної справи.

Але в конкретних обставинах можна ставити питання про те, чи забезпечила така процедура достатні гарантії об'єктивної безсторонності, яких вимагає стаття 6 Конвенції [2].

ЄСПЛ при цьому застерігає й від протилежної крайності: сам факт ухвалення суддею процесуальних рішень, несприятливих для сторони захисту, ще не доводить його упередженості.

Ще гостріша проблема виникає при відводі більшості колегії.

Уявімо колегію з трьох суддів. Відвід заявляється двом суддям на підставі конкретних обставин. Водночас питання про відвід при колегіальному розгляді вирішується самою колегією. Тобто виникає ситуація, за якої судді, щодо яких поставлено питання про можливу відсутність безсторонності, продовжують брати участь у процесуальному вирішенні цього питання.

Саме тому проблему можна розглядати через фундаментальну ідею nemo judex in causa sua – ніхто не повинен бути суддею у питанні, в якому безпосередньо поставлена під сумнів його власна неупередженість.

Водночас не можна прямо зазначати, що стаття 81 КПК прямо порушує цей принцип. Сильніше і юридично коректніше сформулювати так: «Особливість установленої частиною першою статті 81 КПК України процедури полягає в тому, що при колегіальному розгляді закон не передбачає зовнішнього щодо відповідної колегії механізму первинної перевірки обґрунтованості заявленого їй відводу. Унаслідок цього судді, щодо яких стороною наведені конкретні обставини, що, на її переконання, викликають сумнів у їхній неупередженості, одночасно наділені повноваженнями оцінювати достатність саме цих обставин для власного відводу».

За певних фактичних обставин така конструкція може поставити питання про достатність об'єктивних гарантій безсторонності суду у розумінні статті 6 §1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2].

Таким чином на нашу думку зараз у правосудді існує конструкція: «вони самі собі відмовили, отже ухвала незаконна», а враховуючи практику ЄСПЛ повинна існувати наступна: «чи існували достатні незалежні процесуальні гарантії перевірки конкретного об'єктивно обґрунтованого сумніву щодо безсторонності всього складу суду».

**Література:**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення 08.09.2026);
2. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Електронний ресурс: Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 10.09.2026);
3. Справа «Олександр Волков проти України». Електронний ресурс: Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (дата звернення 10.09.2026);
4. Справа «Михайлова проти України». Електронний ресурс: Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d28#Text (дата звернення 10.09.2026).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-7

## ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: СПЕЦИФІЧНІ ВІДМІННОСТІ ТА СПОРІДНЕНІСТЬ ПОНЯТЬ

**Боровик Людмила Андріївна**
*кандидат педагогічних наук, доцент,*
*академік Академії адміністративно-правових наук,*
*член-кореспондент Міжнародної кадрової академії,*
*проректор з наукової роботи та міжнародної діяльності*
*Baltic Research Institute of Information Economic Area*
*м. Рига, Латвія*

До ознак громадського контролю за діяльністю публічної адміністрації віднесено: незалежність суб'єкта контролю від контрольованого об'єкта; здійснення контролю у формах, передбачених законодавством; застосування переважно морально-правових, а не адміністративно-примусових засобів впливу; спрямованість на забезпечення публічного інтересу; можливість використання його результатів як підстави для здійснення інших видів публічного контролю, забезпечених державним примусом [1, с. 69–70]. Журналістське розслідування за своїм змістом і функціональним призначенням загалом відповідає наведеним ознакам, водночас характеризуючись істотною специфікою, яка дає підстави виокремити його з-поміж інших форм громадського контролю.